

**MATERIALS DE PAU
I DRETS HUMANS, 10**

ESTRATÈGIES DE RESPECTE I COORDINACIÓ GOVERNAMENTAL EN MATÈRIA DE DRETS HUMANS

Argelia Queralt

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**

ESTRATÈGIES DE RESPECTE I COORDINACIÓ GOVERNAMENTAL EN MATÈRIA DE DRETS HUMANS

Argelia Queralt

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Queralt Jiménez, Argelia

Estratègies de respecte i coordinació governamental en matèria de drets humans. – (Materials de pau i drets humans; 10)

I. Catalunya. Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans II.

Títol III. Col·lecció: Materials de pau i drets humans; 10

1. Drets humans 2. Drets humans – Política governamental – Catalunya
341.231.14:32(467.1)

Materials de Pau i Drets Humans, 10

Barcelona, març de 2009

© Autor: Argelia Queralt

© Edició: Generalitat de Catalunya

Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació

Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans

Av. Diagonal 409, 08008 Barcelona

Tel: 93 552 60 00

oficinapauddhh@gencat.cat

www.gencat.cat/dirip

Coordinació de Materials de Pau i Drets Humans: Eulàlia Mesalles

Maquetació: Carla Bahna

Impressió: El Tinter

Impressió en paper ecològic i 100% reciclat

Dipòsit legal: XXXXXXXXXX

Aquesta obra està sota llicència Creative Commons de Reconeixement – No comercial – Sense obra derivada 2.5. Espanya

Consulteu la llicència a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

Es pot copiar, distribuir, comunicar públicament, traduir i modificar aquesta obra sempre que no se'n faci un ús comercial i es reconegui l'autoria amb la citació següent:

QUERALT, ARGELIA. *Estratègies de respecte i coordinació governamental en matèria de drets humans*. Barcelona: Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans, Generalitat de Catalunya, 2009. (Materials de Pau i Drets Humans, 10).

Les opinions expressades en aquesta publicació no representen necessàriament les de l'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans.

Aquest material es va redactar el 2007.

L'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans és l'estructura de la Generalitat de Catalunya que té com a missió principal desenvolupar polítiques públiques de foment de la pau i de promoció dels drets humans.

La col·lecció "Materials de Pau i Drets Humans" recull documents de treball amb l'objectiu de proporcionar una visió nova i original d'ambdós àmbits, a través de l'edició d'investigacions elaborades per centres especialitzats i persones expertes.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**

ÍNDIX

1. MARC BÀSIC DE REFERÈNCIA: ELS DRETS HUMANS EN EL NOSTRE ENTORN	7
1.1. Àmbit internacional i Estatal	7
1.2. Àmbit autonòmic	8
2. ALGUNES REFERÈNCIES COMPARADES	9
3. POSSIBILITATS D'ACTUACIÓ DE L'OPPDH EN RELACIÓ AMB LES ACTIVITATS DELS DIVERSOS DEPARTAMENTS DE LA GENERALITAT	11
3.1. Departament de la presidència	11
3.2. Departament de governació i administracions públiques i departament d'interior, relacions institucionals i participació	12
3.3. Departament de cultura i mitjans de comunicació	14
3.4. Departament d'educació departament d'innovació, universitats i empresa	15
3.5. Departament d'innovació, universitats i empresa	20
4. RECOMANACIONS FINALS	21

1. MARC BÀSIC DE REFERÈNCIA: ELS DRETS HUMANS EN EL NOSTRE ENTORN

1.1. ÀMBIT INTERNACIONAL I ESTATAL

Després de la Segona Guerra Mundial, un dels primers passos en l'àmbit de la política internacional, i dels més rellevants, va ser la constitució de l'Organització de les Nacions Unides, organització internacional hereva de la Societat de Nacions, que no havia estat gaire reeixida. El preàmbul de la Carta de les Nacions Unides (Carta de San Francisco, 1945) afirma que la primera raó d'existència d'aquesta organització internacional és preservar les generacions futures de les guerres patides pels pobles de la Terra durant la primera meitat del segle XX i, amb aquest objectiu, es fixa com a primer propòsit assolir el manteniment de la pau. L'any 1948, d'altra banda, es va aprovar la Declaració universal de drets humans com a eina essencial per aconseguir la pau.

A Europa es va produir un procés similar. Així doncs, el preàmbul de l'Estatut del Consell d'Europa (5 de maig de 1949) afirma que: «[...] convençuts que la consolidació de la pau, basada en la justícia i la cooperació internacional, és d'interès vital per a la preservació de la societat humana i de la civilització [...], han decidit, consegüentment, constituir un Consell d'Europa [...]». D'altra banda, els membres fundadors del Consell també van aprovar, poc després, el Conveni europeu de drets humans (4 de novembre de 1950), text que suposa la reafirmació de «la seva profunda adhesió a aquestes llibertats fonamentals que constitueixen les bases mateixes de la justícia i de la pau al món, el manteniment de les quals reposa essencialment, d'una banda, en un règim polític veritablement democràtic i, de l'altra, en una concepció i un respecte comuns dels drets humans que invoquen [els governs signataris]».

En el marc de la Unió Europea actual, el Tractat de la Unió Europea expressa els seus principis i objectius d'una manera similar, en aquest cas, en la definició de la seva política exterior i de seguretat comuna, que «comprendrà [...] la defensa dels valors comuns, dels interessos fonamentals i de la independència i la integritat de la Unió, de conformitat amb els principis de la Carta de les Nacions Unides; l'enfortiment de la seguretat de la Unió en totes les seves formes; el manteniment de la pau i l'enfortiment de la seguretat internacional, de conformitat amb els principis de la Carta de les Nacions Unides, amb els principis de l'Acta final d'Hèlsinki i amb els objectius de la Carta de París, incloent-hi els relatius a les fronteres exteriors; el foment de la cooperació internacional; el desenvolupament i la consolidació de la democràcia i de l'estat de dret, així com el respecte dels drets humans i de les llibertats fonamentals».

Després de molts anys de discussió, avui dia la Unió disposa d'un catàleg de drets fonamentals (Carta de drets fonamentals de la Unió Europea, de 2000) que, si bé no és vinculant jurídicament, ja que no ha estat aprovada pels estats membres, s'està convertint en una eina important d'interpretació dels drets ja existents en el dret comunitari i també en un instrument cada cop més present en la interpretació dels catàlegs de drets interns. Potser algun dia, si finalment s'aprova el text constitucional europeu, la Unió Europea tindrà un catàleg de drets (respecte del qual, per cert, s'haurà de pensar en un veritable sistema de protecció).

En l'àmbit intern, la Constitució espanyola estableix, ja en el preàmbul, que: «La nació espanyola, amb el desig d'establir la justícia, la llibertat i la seguretat i de promoure el bé de tots els qui la integren, en ús de la seva sobirania, proclama la voluntat de: garantir la convivència democràtica dins de la Constitució i de les lleis de conformitat amb un ordre econòmic i social just; consolidar un estat de dret que asseguri l'imperi de la llei com a expressió de la voluntat popular; protegir tots els espanyols i pobles d'Espanya en l'exercici dels drets humans, les seves cultures i tradicions, llengües i institucions; promoure el progrés de la cultura i de l'economia per tal d'assegurar a tothom una qualitat de vida digna; establir una

societat democràtica avançada, i col·laborar a l'enfortiment d'unes relacions pacífiques i de cooperació eficaç entre tots els pobles de la Terra». Com a plasmació d'aquesta voluntat, tenim un ampli catàleg de drets i llibertats (títol I de la Constitució) que, segons l'article 10.1 de la Constitució espanyola, tenen l'origen en la dignitat de la persona i són el fonament de l'ordre polític i la pau social. A més, tots aquests drets han de ser interpretats de conformitat amb els tractats internacionals en matèria de drets humans ratificats per l'Estat espanyol, tal com estableix el mandat d'interpretació conforme previst per l'article 10.2 de la Constitució espanyola.

En el marc de les finalitats d'aquest informe, cal destacar que fa poc es va aprovar la Llei estatal 27/2005, de foment de l'educació i la cultura de la pau, que, tal com indica l'exposició de motius, s'empara en el punt a.2 del Programa d'acció sobre una cultura de la pau, aprovat per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 1999, i estableix una sèrie de mesures destinades a l'àmbit educatiu i de la recerca per tal d'establir la cultura de pau i no-violència en la nostra societat. Aquesta Llei incorpora, com a instruments clau per assolir els objectius fixats, mesures en l'àmbit educatiu, en l'àmbit de la recerca (i difusió de la recerca) i en l'àmbit de la formació d'especialistes en aquestes matèries. Cal destacar que l'article 1.3 de la Llei 27/2005 fa referència, expressament, a la necessitat d'establir mecanismes de col·laboració amb les comunitats autònomes per assolir els objectius que persegueix la Llei. Aquest fet és important perquè l'Oficina de Promoció de la Pau i els Drets Humans (OPPDH) podria ser l'encarregada de promoure, a través dels diversos departaments de la Generalitat i, concretament, en el si de la Comissió Bilateral de Catalunya amb l'Estat Central, els instruments de col·laboració específics que serveixin per a la promoció de la pau, valor que defensen tant les institucions pròpies de l'Estat en virtut de la Llei de 2005 com les institucions de Catalunya, tal com s'infereix de la Llei catalana de foment de la pau (Llei 21/2003, de 4 de juliol).

1.2. Àmbit autonòmic

En el preàmbul, el nou Estatut d'autonomia de Catalunya afirma que «Catalunya és una comunitat de persones lliures per a persones lliures on cadascú pot viure i expressar identitats diverses, amb un decidit compromís comunitari basat en el respecte per la dignitat de cadascuna de les persones» i que «la tradició cívica i associativa de Catalunya ha subratllat sempre la importància de la llengua i la cultura catalanes, dels drets i els deures, del saber, de la formació, de la cohesió social, del desenvolupament sostenible i de la igualtat de drets, i avui, especialment, de la igualtat entre dones i homes»; també diu que: «Catalunya, des de la seva tradició humanista, afirma el seu compromís amb tots els pobles per a construir un ordre mundial pacífic i just». De nou, aquestes realitats queden reflectides específicament en l'articulat de l'Estatut que va entrar en vigor a l'agost de 2006. Així doncs, l'article 4 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006 reconeix el següent:

- «1. Els poders públics de Catalunya han de promoure el ple exercici de les llibertats i els drets que reconeixen aquest Estatut, la Constitució, la Unió Europea, la Declaració universal de drets humans, el Conveni europeu per a la protecció dels drets humans i els altres tractats i convenis internacionals subscrits per Espanya que reconeixen i garanteixen els drets i les llibertats fonamentals.
2. Els poders públics de Catalunya han de promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat dels individus i dels grups siguin reals i efectives; han de facilitar la participació de totes les persones en la vida política, econòmica, cultural i social, i han de reconèixer el dret dels pobles a conservar i desenvolupar llur identitat.
3. Els poders públics de Catalunya han de promoure els valors de la llibertat, la democràcia, la igualtat, el pluralisme, la pau, la justícia, la solidaritat, la cohesió social, l'equitat de gènere i el desenvolupament sostenible.»

Com es pot comprovar, l'Estatut no només exigeix que les autoritats públiques catalanes respectin i compleixin els drets que recullen l'Estatut i la Constitució, sinó que també fa responsables els poders públics catalans del compliment dels drets i les llibertats que recullen els textos europeus i internacionals de referència en aquesta matèria. En aquest context es pot afirmar que Catalunya té l'obligació de fer efectius els drets fonamentals (drets amb reconeixement intern) i també els drets humans (drets reconeguts en els textos internacionals fora de l'àmbit sobirà dels estats que en formen part). En realitat, aquesta diferenciació esdevé una mica innecessària en el moment d'exercir els drets, per tal com, materialment, els uns i els altres (fonamentals i humans) responen a uns mateixos objectius i contenen unes facultats comunes sense les quals no es pot parlar de drets de la persona. Amb això, volem dir que, quant a l'activitat dels poders públics de Catalunya i, sobretot, de cara al ciutadà, el que importa és que es garanteixin els continguts, per la qual cosa és indiferent si això es fa com a execució d'una norma interna o com a execució d'una norma internacional.

Dit això, cal assenyalar que l'articulat del nou Estatut incorpora un sistema de drets fonamentals. Efectivament, en el primer títol, l'Estatut preveu tres capítols dedicats al reconeixement dels drets i les llibertats dels catalans i, a més, inclou una sèrie de garanties d'aquests drets davant les institucions de Catalunya (capítol IV).

A més, el capítol V de l'Estatut incorpora tota una sèrie de principis rectors de la política social i econòmica de Catalunya. En virtut de l'article 39 de l'Estatut, aquests principis rectors informen l'activitat dels poders públics catalans. És cert que els ciutadans no poden al·legar aquests principis directament davant els tribunals, és dir, no tenen eficàcia directa, però sí que vinculen els poders públics de Catalunya. En tot cas, per poder ser exercits pels ciutadans, primer han de ser desenvolupats per la llei i, a més, només són efectius de la manera que regula la llei. D'altra banda, s'ha de tenir en compte que, tal com estableix el mateix article 39.1 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006, ni els principis rectors que recull l'Estatut ni les obligacions que es deriven del seu desenvolupament legal suposen l'atribució de noves competències més enllà de les que preveu el títol IV de l'Estatut.

En definitiva, els poders públics de la Generalitat han d'actuar tenint en compte no només el marc estatutari, sinó també les obligacions que fixa la Constitució (i, de manera rellevant, el mandat d'interpretació conforme que fixa l'article 10.2 de la Constitució espanyola esmentat més amunt) i, finalment, les obligacions internacionals en matèria de drets humans assumides per l'Estat espanyol, que vinculen totes les autoritats públiques, tant si són estatals com autonòmiques.

2. ALGUNES REFERÈNCIES COMPARADES

A partir dels termes de referència de l'informe, tenim l'oportunitat d'establir un petit marc comparat pel que fa a la promoció dels drets humans per part dels estats del nostre entorn.

Amb aquesta finalitat, ens hem posat en contacte amb governs i institucions d'estats descentralitzats per tal que les respostes rebudes poguessin servir de referent en el procés de determinació de les tasques de l'Oficina. A partir de les respostes que ens han arribat, podem dir que, en general, els estats, pel que fa a les eines emprades per promoure el coneixement i el respecte dels drets humans, creen comissions institucionals de promoció i garantia dels drets fonamentals en general (que depenen d'alguna o diverses de les institucions que exerceixen el poder públic). D'altra banda, aquesta mateixa estructura es repeteix en l'àmbit de les entitats subestats; ara bé, varia molt depenent del grau d'autonomia dels ens subestats. Així doncs, per exemple, a la **República Federal d'Alemanya**, els diversos *Länder* inclouen en les seves constitucions catà-

legs de drets i llibertats que poden ser tutelats davant els seus propis tribunals constitucionals. A més, hi ha altres tipus de garanties no jurisdiccionals, tipus defensor del poble, que depenen del Parlament (per exemple, la figura del *Petitionsausschuss*). A Àustria, en l'àmbit estatal, hi ha el Consell del Defensor del Poble Austríac; a més, les diverses regions federades tenen les seves pròpies oficines.

En el nostre entorn, podem destacar, com a exemple, l'estructura creada recentment al **Regne Unit** per a la defensa dels drets humans: l'any 2006 es va aprovar en aquest país la Llei d'igualtat (Equality Act), que preveu la creació de la Comissió per a la Igualtat i els Drets Humans (Commission for Equality and Human Rights). Aquesta Comissió és un òrgan no departamental (independent dels ministres)¹ i començarà a treballar a l'octubre de 2007. Tindrà com a missió reduir les diferències materials entre els ciutadans, eliminar la discriminació, reforçar les bones relacions entre les persones i promoure i protegir els drets humans. S'encarregarà d'executar les normes d'igualtat basades en raons d'edat, discapacitat, salut, gènere, raça, religió, creences, orientació sexual i drets dels transsexuals, i promourà el compliment de la Llei dels drets humans (Human Rights Act)² de 1998. La seva eina principal serà l'autoritat de les seves opinions i conclusions, i el seu principal objectiu, que els drets humans siguin presents a les agendes dels diversos governs, els empresaris i la societat en general. La Comissió actuarà de manera directa a través de la creació de mecanismes de col·laboració amb els responsables locals, regionals i nacionals. Igualment, promourà el debat en matèria d'igualtat i drets humans. Serà una institució d'assessorament a les entitats privades i públiques, així com als particulars. Durà a terme investigacions relatives a les desigualtats a Gran Bretanya, i pretén convertir-se en una veu autoritzada que estimuli els canvis socials i les reformes normatives.³ Per a la promoció dels drets fonamentals a Escòcia i Gales en les matèries que són competència de l'Estat, es delegarà un comitè de la Comissió Estatal.

Paral·lelament, a Escòcia, també l'any 2006, es va aprovar la Llei de la Comissió Escocesa per als Drets Humans (Scottish Commission for Human Rights Act). Aquesta Comissió serà nomenada pel Parlament escocès, institució davant la qual haurà de retre comptes.

Les funcions principals d'aquesta Comissió seran les següents: a) la promoció, l'educació i el respecte dels drets fonamentals, especialment dels que conté el Conveni europeu de drets humans; b) l'assessorament als poders públics (com ara ajuntaments, policia i hospitals); c) l'avaluació de la normativa existent i les polítiques públiques, i d) l'elaboració d'estudis sobre temes generals o sectorials en matèria de drets humans. Aquestes activitats es duran a terme pel que fa a les matèries en què Escòcia tingui competència.

La Llei de creació d'aquesta Comissió preveu expressament que s'estableixin mecanismes de cooperació amb la Comissió per a la Igualtat i els Drets Humans, que, com acabem de dir, té caràcter estatal.

Més antiga és la Comissió per als Drets Humans d'Irlanda del Nord. Aquesta Comissió independent va néixer el 1999. Va ser creada per la Llei d'Irlanda del Nord de 1998 (Northern Ireland Act), en compliment del compromís adoptat pel Govern del Regne Unit a Belfast el 10 d'abril de 1998. La seva funció és la promoció dels drets humans, la revisió de la normativa existent en aquesta matèria i de les pràctiques aplicades pels diversos actors públics i l'assessorament al Govern sobre les mesures que cal prendre per protegir eficaçment els drets humans a Irlanda del Nord.

1. La naturalesa d'aquest tipus d'organismes es pot comprovar a: <http://www.communities.gov.uk/index.asp?id=1503271>.

2. Llei per mitjà de la qual es va incorporar el CEDH en l'ordenament jurídic britànic.

3. Vegeu: <http://www.cehr.org.uk/>.

Els poders d'aquesta Comissió, però, superen els de promoció i assessorament, per tal com la Comissió pot assistir els particulars quan porten un cas davant els tribunals, pot participar en els processos judicials i pot iniciar, per si mateixa, processos davant els tribunals. A més, té la facultat d'investigar els poders públics i pot demanar declaració a agències estatals i a particulars.

Aquestes comissions, per les seves funcions i per les seves potestats, s'assemblen més a un defensor del poble que a una oficina de defensa dels drets humans.

Fora de l'àmbit institucional, arreu del món hi ha diversos instituts de promoció de la pau i els drets humans, molts dels quals estan vinculats a les universitats i configurats com a centres de recerca.

3. POSSIBILITATS D'ACTUACIÓ DE L'OPPDH EN RELACIÓ AMB LES ACTIVITATS DELS DIVERSOS DEPARTAMENTS DE LA GENERALITAT

L'Oficina es configura com un òrgan propi del Govern de la Generalitat, emmarcat dins del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació, i es troba, dins de l'Administració mateixa, en una posició privilegiada per informar, avaluar i assessorar la resta de serveis i òrgans de l'Administració de Catalunya en matèria de foment dels drets humans. Així doncs, l'Oficina pot servir com a instrument de millora del desenvolupament dels drets humans en l'exercici de les competències autonòmiques: millores en matèria de sanitat⁴ (article 162 de l'Estatut), en matèria d'habitatge (article 137 de l'Estatut), en matèria de medi ambient (article 144 de l'Estatut), en matèria de drets dels consumidors (article 123 de l'Estatut), en matèria de cultura (article 127 de l'Estatut), en matèria d'educació (article 131 de l'Estatut), en matèria de drets dels immigrants (article 138 de l'Estatut), etc.

En aquest sentit, cal distingir molt clarament l'activitat de l'Oficina, que duu a terme un control intern en matèria de promoció dels drets humans, de la del Síndic de Greuges, que fa un control extern de l'activitat de l'Administració catalana en relació amb l'exercici dels drets i les llibertats de les persones.

Aquestes pàgines s'han redactat partint d'aquesta premissa: la cultura per a la pau i els drets humans, tant en l'àmbit intern com en l'internacional, s'ha de basar en la comprensió mútua, i per entendre's, abans cal conèixer-se. I és en aquesta línia, que apunten moltes de les propostes que es fan a les pàgines següents.

3.1. Departament de la Presidència

La **Direcció General de Comunicació del Govern** i la **Direcció General d'Atenció Ciutadana**, en el marc de les seves funcions, podrien encarregar-se de dur a terme una tasca completa de difusió de l'existència de l'OPPDH i de les seves activitats, amb la qual cosa es convertirien en un canal privilegiat de comunicació entre la Generalitat (i les seves polítiques de promoció de la pau i els drets humans) i la ciutadania. Aquesta activitat, a més, suposaria donar compliment a l'article 2 de la Llei de foment de la pau, aprovada pel Parlament de Catalunya l'any 2003.

4. L'article 25 de la Declaració universal de drets humans estableix que: «Tota persona té dret a un nivell de vida adequat que li asseguri, tant a ella com a la seva família, la salut i el benestar, i especialment l'alimentació, el vestit, l'habitatge, l'assistència mèdica i els serveis socials necessaris; així mateix, té dret a les assegurances en cas d'atur, malaltia, invalidesa, viduitat, vellesa o altres casos de pèrdua dels seus mitjans de subsistència per circumstàncies independents de la seva voluntat».

Les funcions que haurien de dur a terme totes dues direccions generals serien eminentment instrumentals, però no per això poc rellevants. En aquest sentit, seria indispensable crear un **canal de comunicació continuat entre l'OPPDH i el Departament de la Presidència**. Per tal d'establir polítiques de promoció de la pau i els drets humans, és fonamental incidir en la ciutadania i fer-la partícip d'aquesta cultura, que, d'altra banda –i encara que potser no de manera conscient–, els catalans han anat construint amb constància durant els darrers anys.

També des del Departament de la Presidència, la **Delegació del Govern de la Generalitat a Madrid** podria desenvolupar funcions relacionals importants. En efecte, la Delegació a Madrid hauria de fer arribar a les institucions i a les administracions centrals competents les polítiques de promoció de la pau i els drets humans engegades per l'OPPDH, no només per la rellevància mateixa que suposa conèixer l'existència i l'abast d'aquestes polítiques, sinó també per poder instar el Govern central a adoptar mesures en la mateixa línia. Per exemple, l'activitat de l'OPPDH podria servir com a model per posar en marxa la Llei de promoció de la pau espanyola de 2005, que, sí, fou aprovada, però que fins ara ha quedat sense aplicació pràctica o, com a mínim, sense una aplicació coneguda i percebuda per la ciutadania en l'àmbit estatal.

Pel que fa al **Departament de la Vicepresidència**, tenint en compte la seva configuració actual, les relacions de l'OPPDH s'han d'establir amb l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD). La primera tasca que caldrà dur a terme és delimitar el camp d'actuació de totes dues institucions (l'ACCD i l'OPPDH), de manera que la seva activitat no s'encavalli i, en cap cas, no es contradigui. Entre l'ACCD i l'OPPDH hi ha d'haver una coordinació absoluta que permeti l'actuació conjunta quan la temàtica ho exigeixi. Segurament, des del vessant de la promoció de la pau i els drets humans, l'ACCD s'ha d'encarregar de les qüestions de tipus més humanitari, mentre que a l'OPPDH podria correspondre-li una funció més política, de construcció de relacions amb les institucions i els afectats. L'OPPDH pot detectar les situacions de conflicte, estudiar-les i establir el marc polític necessari per contribuir a la recuperació de la pau i al restabliment dels drets humans en un territori determinat.

3.2. Departament de governació i administracions públiques i departament d'interior, relacions institucionals i participació

El **Departament de Governació i Administracions Públiques**, d'una banda, hauria d'incloure en els temaris destinats als futurs funcionaris públics de Catalunya qüestions relacionades amb la cultura dels drets humans i amb les polítiques de promoció dels drets humans, de manera que l'Administració pública mateixa prengués plena consciència de la importància d'aquestes qüestions. En aquest sentit, seria important incidir, sobretot, en la **formació dels futurs funcionaris** que hagin de desenvolupar tasques emmarcades, eminentment, en el desenvolupament social i en les polítiques d'integració. Segurament, seria important incloure en els temaris qüestions referents a les característiques de les persones immigrades que conviuen amb nosaltres i que necessiten de l'Administració respostes que, inicialment, són diferents de les que necessiten els ciutadans de Catalunya. Això es podria adreçar, per exemple, als funcionaris que es dediquen a treballar en temes d'assistència social, de família, de participació ciutadana, de reinserció social o, fins i tot, de relació amb organitzacions no governamentals o entitats religioses. Per descomptat, un dels principals grups destinataris d'aquesta petita reforma en els plans d'estudis hauria de ser el dels cossos de policia de la Generalitat, principalment, els Mossos d'Esquadra, però també les policies locals, que tenen contacte directe amb els ciutadans.

Concretament, respecte del **temari dels Mossos d'Esquadra**, pel que podem veure a la guia d'estudi publicada a la web del Departament d'Interior (<http://www.gencat.net/mossos/cme/fes-mosso/guia/index.htm>), hi ha tres àmbits didàctics: l'àmbit A, que és l'àmbit de coneixements de

l'entorn; l'àmbit B, que és l'àmbit institucional, i l'àmbit C, que és l'àmbit de seguretat i policia. A partir de l'observació d'aquests blocs temàtics i els seus continguts, podem arribar a la conclusió que s'ha d'incidir més en temes relacionats amb els drets humans. D'altra banda, també veiem que només hi ha un tema dedicat a l'estudi dels drets fonamentals i les seves garanties (el bloc institucional). En aquest cas, l'Oficina podria elaborar una proposta concreta de reforma del temari per tal que hi hagués més presència de les matèries que promou. Els **eixos principals d'aquesta reforma** haurien de ser els següents:

- Eix 1: drets humans i les seves garanties.
- Eix 2: diversitat social i cultural.
- Eix 3: drets humans des de la perspectiva de gènere.

Com a continguts del primer eix, es podrien proposar els següents:

- El coneixement del marc internacional de referència en matèria de drets humans: els grans sistemes de garantia en l'àmbit internacional i europeu (ONU, Consell d'Europa i Unió Europea).
- El contingut dels principals drets humans i les seves manifestacions en la vida quotidiana. En aquest sentit, s'hauria d'insistir en les garanties dels drets que han estat reconegudes internacionalment i recollides, també, per la Constitució espanyola: en matèria d'investigació de delictes, per exemple, les garanties de la detenció (finalitat de la detenció per a la identificació, temps limitat de la privació de llibertat, ja que la finalitat de la detenció és la posada a disposició judicial del detingut, assistència d'advocat en els interrogatoris, prohibició de maltractaments, dret a intèrpret, habeas corpus, etc); igualment, caldria subratllar la necessitat de respectar escrupolosament les garanties reconegudes universalment i constitucionalment a l'hora d'entrar a un domicili particular i registrar-lo o a l'hora d'interceptar comunicacions.
- El contingut dels drets dels ciutadans. En aquest sentit, caldria no entendre l'exercici d'alguns drets com un atac contra els agents de l'ordre públic. No cal adoptar actituds de força desmesurades en l'expressió autoritzada, pacífica i ordenada d'una posició ciutadana determinada. Un exemple molt concret d'això, que no pretén ser demagògic en absolut, és que els manifestants, per regla general, no són alteradors potencials de l'ordre públic i la pau social.
- Les conseqüències jurídiques de les pràctiques contràries als drets humans.

El segon eix consistiria a oferir als Mossos d'Esquadra una formació més acurada sobre les noves realitats socials, sobretot en temes relatius als moviments migratoris i les seves implicacions culturals. Els programes per accedir al cos de Mossos d'Esquadra podrien preveure blocs dedicats a l'estudi dels trets culturals més característics de, com a mínim, els principals grups ètnics i culturals que arriben a Catalunya. Fins i tot es podria pensar d'oferir als aspirants a mosso coneixements bàsics dels idiomes més comuns entre aquests grups. De fet, aquest tipus de formació també es podria preveure en els cursos d'actualització i reciclatge dels Mossos d'Esquadra. En definitiva, s'ha de fer entendre i respectar la diversitat. Els immigrants no poden ser considerats *a priori* delinqüents. Però perquè això sigui realment possible, els Mossos d'Esquadra han de disposar de les eines formatives i informatives adients, que els permetin una bona relació amb els nous ciutadans. La xenofòbia ha de ser eradicada de les conductes policials. Una policia democràtica no es pot permetre abusos de força contra les persones que són materialment més febles.

El tercer eix seria bastant nou i podria ser tractat, a més, des d'un vessant doble, un d'intern i un altre d'extern. Es tracta de les qüestions de gènere. En primer lloc, els mossos han de respectar les seves companyes i no fer-los comentaris ni sotmetre-les a tractes derivats d'una concepció masculista de les relacions home-dona. Cal inculcar la cultura de la igualtat entre els policies i les policies. En el vessant extern, cal tenir en compte que els Mossos d'Esquadra tenen un paper fonamental en temes com és el de la violència de gènere: ells són els encarregats d'ocupar-se, en primera instància, de les denúncies que interposen les dones contra els seus presumptes

maltractadors. Sembla contradictori que els agents que s'han de fer càrrec d'aquestes qüestions no tinguin una formació adequada i una determinada perspectiva de gènere assumida en el desenvolupament de les seves tasques. De vegades, tan perjudicials poden ser els maltractaments com la minimització d'aquesta situació per part d'alguns agents de l'autoritat; una actitud d'aquest tipus pot acabar suposant, en alguns casos, la mort d'una dona.

Més enllà de la violència de gènere, la igualtat home-dona és una exigència constitucional que s'ha recordat i ha quedat reforçada recentment amb la Llei d'igualtat, que vincula tots els poders públics, tant si són estatals com autonòmics.

En aquest tercer eix es podria establir algun tipus d'eina formativa destinada a entendre i respectar l'homosexualitat dels agents per tal que aquesta condició pugui deixar de ser considerada un obstacle (de vegades no formal, però sí real) per exercir una professió com és la de mossos d'esquadra. L'homofòbia ha de desaparèixer de l'ideari d'aquests servidors públics, com a mínim en el desenvolupament de la seva feina i, per tant, en el tracte amb les persones que es veuen afectades per la seva funció de fer valer el dret i els drets dels ciutadans.

En aquesta millora del temari per accedir al cos de Mossos d'Esquadra, l'Oficina podria tenir un paper important d'assessorament, verificació i avaluació. Així doncs, l'Oficina podria desenvolupar el pla curricular proposat amb l'ajut de professors de les escoles de policia, que hi aportarien la seva experiència, i de mossos, que hi aportarien un enfocament més pràctic i real de les necessitats d'aquest cos policial.

D'altra banda (i això segurament seria una activitat conjunta entre tots dos departaments), l'Oficina hauria d'impulsar **l'estudi profund de les possibilitats de participació dels estrangers en les eleccions** com a instrument fonamental d'integració. No podem oblidar que l'article 42.2 de l'Estatut d'autonomia preveu, com a principi rector, que: «Els poders públics han de vetllar per la plena integració social, econòmica i laboral de les persones i dels col·lectius més necessitats de protecció, especialment dels que es troben en situació de pobresa i de risc d'exclusió social».

3.3. Departament de cultura i mitjans de comunicació

Les tasques que podria dur a terme aquest Departament són bastant òbvies: **difusió de l'activitat de l'OPPDH i realització de campanyes conjuntes** a favor de la pau i la promoció dels drets i les llibertats (com ara jornades informatives i formatives, exposicions, etc.) en què s'expliqués què és el que fan les institucions públiques competents en aquestes matèries. D'aquesta manera, l'Oficina contribuiria a la formació de l'opinió pública catalana i, per tant, desenvoluparia una tasca de sensibilització importantíssima.

En aquest àmbit, a més, l'OPPDH podria tenir un paper molt destacat en **relació amb les entitats socials** de defensa dels drets humans i la pau, ja que podria **contribuir a fer visibles totes les activitats que duen a terme aquestes entitats**. Com és sabut, únicament les ONG més grans tenen cert ressò en la vida quotidiana dels ciutadans i, en qualsevol cas, tenen pocs espais per poder donar-se a conèixer i donar a conèixer la seva feina, que és molta. En aquest terreny seria important treballar de manera estreta i coordinada amb la Federació Catalana d'ONG pels Drets Humans. D'aquesta manera, es podria donar suport a aquesta Federació en els seus objectius d'informar la societat catalana sobre la situació dels drets humans dins i fora de Catalunya i de sensibilitzar l'opinió pública perquè la defensa dels drets humans esdevingui cosa de tots.

L'OPPDH i el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació podrien dur a terme, a més, i també de manera conjunta, una activitat important de foment de les activitats relacionades amb la cultura

de la pau i els drets humans a través de la **convocatòria de subvencions i ajuts** amb la finalitat d'executar programes concrets en aquesta matèria que ja figuren a l'agenda de l'OPPDH.

Una idea concreta de col·laboració podria ser, per exemple, **dedicar la temàtica d'alguna de les festes pròpies de Catalunya a la promoció de la pau i els drets humans**. L'OPPDH en podria establir els continguts i el Departament de Cultura podria encarregar-se de l'organització i, concretament, de facilitar les infraestructures necessàries.

Ja no en el marc del Departament, però sí en l'àmbit dels mitjans de comunicació, l'OPPDH podria utilitzar com a instrument d'educació indirecte els mecanismes que ofereix el **Consell de l'Audiovisual de Catalunya** (CAC). En efecte, el CAC té atribuïdes, entre altres, les funcions de vetllar pel compliment de la normativa reguladora de les qüestions audiovisuals (en particular, els principis del pluralisme polític, social, religiós, cultural i de pensament), vetllar pel compliment de la legislació sobre la protecció dels infants i els adolescents i garantir el compliment de les missions de servei públic assignades als mitjans públics. Aquestes funcions les exerceix respecte dels proveïdors de serveis audiovisuals d'àmbit autonòmic i local, independentment de quin sigui el sistema de difusió emprat. L'OPPDH podria col·laborar amb el CAC en la realització de les seves funcions i exercir les seves potestats inspectores (i, si escau, sancionadores) a través de l'Oficina de Defensa de l'Audiència. Els usuaris dels mitjans audiovisuals es poden adreçar a aquesta Oficina per expressar les seves queixes, les seves opinions i els seus suggeriments sobre la programació o la publicitat a la ràdio i a la televisió pública i privada. A la seva pàgina web (<http://www.cac.cat>), el CAC manifesta que, entre altres motius, els ciutadans poden fonamentar una queixa en la discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió o opinió; en la incitació a la violència contra les persones (cosa que pugui fomentar comportaments antisocials, abusos, imprudències, conductes agressives i la destrucció de béns culturals o naturals); en l'atemptat contra la dignitat de les persones i el principi d'igualtat; en el foment de comportaments perjudicials per a la seguretat humana, o en l'emissió, en horari protegit (de 6 a 22 hores), de programes amb continguts que puguin perjudicar el desenvolupament dels infants i els joves. Com podem deduir a partir dels motius esmentats, l'OPPDH podria fer servir aquesta via d'actuació pel que fa als programes que vulnerin o incitin a vulnear els drets dels altres i que promoguin actuacions violentes i de rebuig i menyspreu de tot allò que, *a priori*, ens és aliè (per exemple, les persones immigrades, altres costums, altres religions, etc.).

3.4. Departament d'educació

La competència en educació no universitària de la Generalitat de Catalunya és, sens dubte, un dels camps en què la política de promoció dels drets humans podria tenir un ventall més ampli d'actuacions possibles, i es tracta, consegüentment, d'un àmbit susceptible de ser prioritzat, juntament amb l'àmbit de la recerca, per l'OPPDH.

La competència en matèria d'ensenyament no universitari és complexa, però, en tot cas, deixa un marge prou ampli per tal que la Generalitat desenvolupi la seva actuació amb llibertat. Majoritàriament, s'entén que el títol competencial d'ensenyament no universitari conté una competència de tipus concurrent. Concretament, a partir del que estipulen els articles 149.1.1 i 149.1.30 de la Constitució i l'article 131 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006, podem deduir que corresponen a la Generalitat la regulació i l'administració de l'ensenyament en tota la seva extensió, nivells, graus, modalitats i especialitats. Això sí, sempre tenint en compte que l'Estat s'encarrega de regular les condicions d'obtenció, expedició i homologació dels títols acadèmics i professionals; d'altra banda, l'Estat també estableix les normes bàsiques per al desenvolupament de l'article 27 de la Constitució (dret a l'educació). Així doncs, depenent de la perspectiva des de la qual s'abordi aquesta competència, podem dir que és exclusiva de la Generalitat o bé compartida (segons la categorització utilitzada pel mateix Estatut d'autonomia en els articles 110, 111 i 112).

L'any passat es va aprovar la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (LOE). Aquesta Llei estableix les normes bàsiques relatives a l'educació no universitària i els continguts bàsics dels ensenyaments mínims, que han de constituir, en el cas de Catalunya, el 55% dels horaris escolars (article 6.3 de la LOE). Una de les novetats d'aquesta Llei, tal com posa de manifest l'exposició de motius, és el fet de considerar que una de les finalitats de l'educació és la formació en el respecte dels drets i les llibertats fonamentals i la igualtat efectiva d'oportunitats entre homes i dones, el reconeixement de la diversitat afectivosexual, així com la valoració crítica de les desigualtats (per tal de poder superar els comportaments sexistes). Així mateix, es proposen l'exercici de la tolerància i de la llibertat dins dels principis democràtics de convivència i la prevenció i la resolució pacífica dels conflictes.

Aquestes finalitats queden plasmades en l'article 1 de la LOE, que estableix els principis del nou sistema educatiu, i en l'article 2, que estableix les finalitats de l'educació. D'entre aquestes finalitats, cal destacar els punts 1.b («L'educació en el respecte dels drets i les llibertats fonamentals, en la igualtat de drets i oportunitats entre homes i dones i en la igualtat de tracte i no-discriminació de les persones amb discapacitat»), 1.c («L'educació en l'exercici de la tolerància i de la llibertat dins dels principis democràtics de convivència, com també en la prevenció de conflictes i la seva resolució pacífica») i 1.e («La formació per a la pau, el respecte dels drets humans, la vida en comú, la cohesió social, la cooperació i la solidaritat entre els pobles, així com l'adquisició de valors que propiciïn el respecte als éssers vius i el medi ambient, en particular al valor dels espais forestals i el desenvolupament sostenible»).

Com a plasmació concreta d'aquestes finalitats, es crea una nova àrea de coneixement, l'*educació per a la ciutadania i els drets humans*, que haurà de ser oferta en algun dels tres cicles de l'educació primària i que apareix per primera vegada com a matèria independent en l'itinerari curricular. Durant l'etapa d'educació secundària, aquesta matèria haurà de ser oferta per tots els centres en un dels tres primers cursos. Quant al batxillerat, s'inclou una matèria obligatòria per a tots els estudiants que és filosofia i ciutadania.

En l'educació primària, l'educació per a la ciutadania s'haurà d'abordar a partir de tres blocs de continguts diferents:

- Bloc 1: individus i relacions interpersonals i socials. Els continguts mínims previstos per a aquest bloc són, entre altres, la dignitat humana, els drets humans i els drets de la infància, les relacions entre drets i deures, el reconeixement de les diferències de sexe, la identificació de desigualtats entre dones i homes i la valoració de la igualtat de drets d'homes i dones en la família i en el món laboral i social.
- Bloc 2: la vida en comunitat. En aquest bloc s'estableixen, entre altres, els continguts mínims següents: els valors cívics en la societat democràtica (respecte, tolerància, solidaritat, justícia, cooperació i cultura de la pau), l'aplicació dels valors cívics en situacions de convivència i conflicte en l'entorn immediat (família, centre escolar, amistats, localitat), el desenvolupament d'actituds de comprensió, solidaritat i valoració del diàleg per solucionar els problemes de convivència i els conflictes d'interessos en la relació amb les altres persones, el dret i el deure de participar (valoració de les diverses vies de participació), la responsabilitat en l'exercici dels drets i els deures individuals que corresponen a l'individu com a membre dels grups en què s'integra (i la participació en les tasques i les decisions d'aquests grups), la diversitat social, cultural i religiosa, el respecte crític pels costums i els tipus de vida diferents dels propis i la identificació de situacions de marginació, desigualtat, discriminació i injustícia social.
- Bloc 3: viure en societat. En aquest bloc s'inclouen temes com ara els següents: la convivència social, la necessitat de tenir normes de convivència, els principis de convivèn-

cia que estableix la Constitució espanyola, la identificació, l'estima, el respecte i la cura dels béns comuns i dels serveis públics que els ciutadans reben de l'Estat (ajuntament, comunitat autònoma o Administració central de l'Estat), la valoració de la importància de la contribució de tothom al manteniment d'aquests serveis a través dels impostos, els hàbits cívics, la protecció civil i la col·laboració ciutadana en situacions de desastres, la seguretat integral del ciutadà i la valoració de la defensa com a compromís cívic i solidari al servei de la pau.

Durant l'etapa de secundària obligatòria, l'assignatura d'educació per a la ciutadania i els drets humans, que s'haurà de fer durant un dels tres primers cursos, tractarà aspectes referents a les relacions humanes, tant si són interpersonals, familiars com socials. Igualment, abordarà els deures i els drets ciutadans, i aprofundirà en el sentit dels principis que els sustenten i en la identificació de situacions en què es poden vulnerar per tal d'aconseguir que l'alumnat valori la defensa d'aquests drets i deures. El coneixement de les societats democràtiques aproxima l'alumnat al funcionament de l'Estat i, en particular, al model polític espanyol, així com als deures i els compromisos de l'Estat amb els ciutadans i dels ciutadans amb l'Estat. Finalment, s'emmarca la ciutadania en un món global en analitzar problemes i situacions de la societat actual en què es manifesta interdependència, desigualtat o conflicte i, al mateix temps, s'estudien diverses maneres de buscar-hi solucions.

En aquest cas, s'estableixen cinc blocs temàtics, també amb els seus continguts mínims respectius:

- Bloc 1: continguts comuns.
- Bloc 2: relacions interpersonals i participació.
- Bloc 3: deures i drets ciutadans (s'aprofundeix en un contingut que ja s'ha treballat en el tercer cicle de primària).
- Bloc 4: les societats democràtiques del segle XXI.
- Bloc 5: ciutadania en un món global.

En aquesta etapa d'educació secundària obligatòria també s'inclou com a assignatura obligada per a tots els estudiants, en el quart curs, la d'educació èticocívica. No es tracta, per tant, d'una assignatura alternativa per als estudiants que no facin religió. Aquesta assignatura parteix igualment de l'anàlisi de les relacions interpersonals i de la convivència: s'analitzen la llibertat i la responsabilitat com a característiques que defineixen la persona i que fan possible la convivència a partir del respecte de les diferències, i es posa un èmfasi especial en el rebuig de la violència en les relacions humanes (en particular, la violència de gènere) i en l'acceptació del principi del respecte de la dignitat de tota persona com a element bàsic que possibilita la convivència. L'estudi dels drets humans des de la perspectiva ètica i moral duu l'alumnat a la comprensió dels fonaments morals de la convivència, ja que li permet identificar els diversos elements comuns que aporten les diverses teories ètiques per a la construcció d'una ètica comuna, base de la convivència en les societats modernes i complexes. Això també permet aprofundir en el sentit de la democràcia i en el fonament i el funcionament de les institucions democràtiques, així com en els principals valors presents en la Constitució. Des d'aquest nou punt de vista ètic, és possible abordar l'anàlisi de certs problemes característics de la societat actual, com ara l'estudi dels factors de discriminació de diversos col·lectius, l'anàlisi de la globalització, el concepte de ciutadania global, el desenvolupament humà sostenible o el concepte de cooperació i desenvolupament d'una cultura de pau.

En els nous plans d'estudi, mereix un interès especial la igualtat que hi ha d'haver entre homes i dones; així doncs, s'analitzen les causes i els factors responsables de la discriminació de les dones i se'n fa una valoració des dels principis de la dignitat de la persona i la igualtat en llibertat, per a la qual cosa també es consideren les alternatives a aquesta discriminació i a la violència contra les dones.

Respectant els continguts mínims fixats per l'Estat en el marc de les seves competències, la Generalitat podrà decidir quins són els programes concrets de les matèries que han d'estudiar els alumnes de primària, secundària i batxillerat. En aquesta tasca de determinació dels programes, l'Oficina podria dur a terme una activitat de comprovació i d'avaluació dels continguts concrets que s'ofereixen a les escoles de Catalunya. Per exemple, malgrat que la Llei i els decrets hi insisteixen bastant, l'Oficina podria fer una proposta en què es posés en relleu que les **qüestions de gènere** no han de ser tractades només com una part dels programes, sinó que **mereixen un tractament més transversal**, a través del qual la perspectiva de gènere obri noves realitats i ofereixi noves solucions a problemes de les nostres societats.

Quant a les qüestions relatives a la diversitat cultural de les nostres societats, els estudiants actuals estan acostumats a conviure a classe amb estudiants provinents de diversos llocs de la geografia mundial. Així doncs, el concepte d'integració i d'igualtat hauria de ser per a ells molt més fàcil d'assumir que per a generacions anteriors. Aquesta és, sens dubte, una oportunitat que no es pot deixar escapar, ja que una bona educació pot contribuir a evitar nous conflictes en el futur.

En aquest terreny l'Oficina podria fer un paper important: assessorar els responsables d'elaborar els itineraris curriculars de les diverses etapes educatives no universitàries en les línies apuntades en els paràgrafs anteriors. Amb aquesta finalitat, es podria **instituir un grup d'experts en matèria educativa i responsables públics dels diversos departaments de la Generalitat** en el si de l'Oficina que s'encarregués d'aquesta tasca fonamental. Podrien participar-hi responsables de les àrees d'educació primària, secundària i batxillerat, així com d'altres departaments, com ara el Departament d'Acció Social i Ciutadania. Aquest Departament podria desenvolupar una tasca important d'assessorament a l'Oficina: d'una banda, a través de la Secretaria per a la Immigració, que té la funció de proposar al titular del Departament de Benestar i Família criteris encaminats a impulsar actuacions coordinades en tots els àmbits d'intervenció de l'Administració de la Generalitat en matèria d'immigració i, de l'altra, a través de l'Oficina de la Mediterrània d'Estudis i Cooperació de les Magnituds i les Característiques del Fenomen Immigratori, que s'encarrega d'elaborar propostes adreçades a la canalització dels fluxos migratoris i a la integració dels residents estrangers. També seria interessant comptar amb algun representat de la Comissió Interdepartamental d'Immigració; aquest representant podria participar en aquest grup d'experts i responsables públics, ja que, precisament, té atribuïda la tasca de donar suport als departaments per tal que la col·laboració amb les altres administracions públiques de Catalunya sigui eficaç, per tal de fomentar l'actuació coordinada i eficient de les diverses polítiques, accions i programes d'immigració que es despleguen a Catalunya i per tal de materialitzar les relacions institucionals encomanades per la Comissió. Igualment, la Comissió Interdepartamental s'encarrega d'informar i documentar la Comissió sobre la situació dels immigrants i fer el seguiment i la coordinació dels informes de la Comissió i les recomanacions que adopta.

Per complir l'objectiu d'abordar continguts relatius a la igualtat de gènere, també seria molt necessària la **participació activa de l'Institut Català de les Dones en el grup d'experts i responsables**. L'Institut hi aportaria coneixements i eines adients, que s'inclourien en els itineraris curriculars, però no tan sols des d'una perspectiva general de la igualtat home-dona, és a dir, l'Institut també podria afegir-hi elements d'allò més importants encaminats a evitar la violència de gènere, una violència relegada, fins ara, a l'àmbit familiar i que en els últims anys ha passat a formar part de l'agenda pública com un dels principals problemes de la nostra societat. Si bé en el nostre entorn l'adopció de mesures per apaivagar aquesta plaga social comença a ser una realitat i comença a demostrar la seva efectivitat, en altres estats, sobretot en els que es troben en vies de desenvolupament o estan immersos en nivells de pobresa insostenible, queda molt per fer. Aquesta realitat també ha de ser present en l'ideari dels estudiants.

Una qüestió en què, tal com hem indicat, l'OPPDH podria prendre la iniciativa (per exemple, mitjançant l'elaboració d'estudis acadèmics amb profunditat) és el tema de la religió a les escoles. L'article 21.2 de l'Estatut d'autonomia de 2006 estableix aquest dret:

«Les mares i els pares tenen garantit, d'acord amb els principis establerts per l'article 37.4, el dret que els assisteix per tal que llurs fills i filles rebin la formació religiosa i moral que vagi d'acord amb llurs conviccions a les escoles de titularitat pública, en les quals l'ensenyament és laic.»

En aquest àmbit, l'Oficina podria fer servir totes les seves funcions i potestats d'incidència en les polítiques públiques: podria actuar com a observatori, com a avaluador de les polítiques públiques i, sens dubte, com a assessor per mitjà de l'**elaboració d'estudis que reflecteixin quina és la situació de l'ensenyament de les diverses religions a les escoles** i, sobretot, podria insistir en el fet que no es tracta tant d'ensenyar les religions des d'una perspectiva teològica, sinó més aviat politicomoral, és a dir, com a formació de la persona. En aquest sentit, cal recordar que, segons l'article 161.1 de l'Estatut d'autonomia de 2006, correspon a la Generalitat la competència exclusiva en matèria d'entitats religioses que duen a terme la seva activitat a Catalunya, la qual cosa inclou, en tot cas, la regulació i l'establiment de mecanismes de col·laboració i cooperació per a l'acompliment de les seves activitats en l'àmbit de les competències de la Generalitat. En l'exercici d'aquesta competència, es podria promoure la integració de les diverses confessions religioses, de manera que l'activitat de l'OPPDH no s'entengués com a voluntat d'excloure la religió dels itineraris curriculars, sinó més aviat com a voluntat de modificar la manera d'ensenyar-les.

De fet, seria molt interessant que els estudiants, des de bàsica, rebessin una educació completa relativa a la diversitat de religions i a la influència que aquestes tenen en les diverses cultures i tradicions, i que entenguessin que aquests elements són elements que diferencien les persones però que no han de suposar cap obstacle per a la comprensió de l'altre i de les seves circumstàncies. Els estudiants no poden partir del fet que la seva és la veritat absoluta. Les escoles públiques catalanes haurien d'oferir als estudiants la possibilitat de conèixer el seu propi entorn cultural (que, avui dia, encara està marcat fortament per la religió catòlica), però també de conèixer les bases d'altres religions. Aquest aspecte és important perquè només cal llegir un diari o veure un telenotícies per comprovar com es confonen conceptes diferents com *àrab*, *musulmà* i *islamista*. En el context mundial actual, ha de quedar molt clara la situació de les diverses ètnies i religions; aquesta és l'única manera d'evitar la criminalització habitual de certs grups pel fet de ser originaris d'un territori concret o pel fet de professar una determinada fe. Les generalitzacions i els estereotips s'han d'eliminar d'arrel, i un dels instruments per aconseguir-ho és que els infants i els adolescents aprenguin a diferenciar i a identificar, correctament i sense prejudicis, les diverses situacions i circumstàncies en el món que ens envolta. Tornarem a parlar de la matèria de religió a les escoles més endavant. Tanmateix, no s'ha de desistir en cap moment d'inculcar a tots els estudiants, independentment de la seva procedència, que hi ha una sèrie de valors comuns de la nostra societat (essencialment, la dignitat de les persones i els drets que els són inherents, així com els valors democràtics) als quals no podem renunciar.

En la mateixa línia, és fonamental fer estudis amb profunditat sobre els **límits dels drets**. L'escenari internacional ens mostra que no només assistim a la restricció de drets que fins ara crèiem irrenunciables com a conseqüència de les polítiques antiterroristes dels estats, sinó que, a més, presenciem la limitació de l'exercici de certs drets personals i polítics com a conseqüència d'un concepte de tolerància i comprensió del context polític que, de vegades, és una mica restrictiu. En aquest sentit, s'han d'estudiar, per exemple, les repercussions que poden tenir mesures com la prohibició d'anar amb xador a l'escola o a les universitats públiques o la prohibició que els professionals exhibeixin símbols identificatius d'una religió determinada (un crucifix) o d'una ideologia determinada (un pin d'un partit polític). També s'ha de veure fins on arriben les possibles restriccions a la llibertat d'expressió o d'informació. L'oportunitat política és un criteri delimitatiu de drets? Si aquestes esferes queden clares, serà molt més senzill executar polítiques públiques i dur a terme actuacions que no vulnerin els drets de les persones que conviuen juntes i formen una comunitat política concreta com és el cas de Catalunya.

3.5. Departament d'innovació, universitats i empresa

L'àmbit universitari seria, sens dubte, un dels camps d'actuació de l'OPPDH més privilegiats, en el sentit que són molts els instruments que ofereixen les universitats i els ensenyaments universitaris per promoure els drets humans i la pau.

En primer lloc, l'OPPDH podria establir contactes amb diversos departaments dels estudis de dret (de manera preferent però no exclusiva) amb l'objectiu d'oferir noves assignatures en matèria de promoció de la pau i els drets humans. Els estudiants, en general, poden fer assignatures de drets fonamentals i drets humans, però no sempre des de la perspectiva global que considera que el reconeixement i el respecte d'aquests drets són una eina fonamental per a la consecució de la pau. La funció de l'OPPDH consistiria a vetllar per la presència d'aquesta perspectiva. La qüestió rau no tant a crear o establir assignatures aïllades, sinó més aviat a **establir nous itineraris curriculars en què la promoció de la pau i dels drets humans sigui l'eix principal**. A més, aquesta línia acadèmica es podria oferir no només des de departaments de les facultats de dret, sinó que també hi podrien participar politòlegs, sociòlegs i historiadors, entre altres. S'ha de tenir en compte que amb la implementació de l'Espai Europeu d'Educació Superior s'obren noves portes a nous estudis, sobretot de postgrau, màster i doctorat, ja que en aquests casos són les universitats mateixes les que defineixen els continguts. Així doncs, a mitjà termini, es podria crear un màster oficial de promoció de la pau i els drets humans, impulsat per l'OPPDH, en què es comencessin a formar nous experts en aquestes matèries.

L'OPPDH podria signar **convenis** amb les diverses universitats a través dels quals els estudiants podrien participar en l'activitat de l'Oficina o **fer-hi pratiques** durant terminis concrets. En aquest sentit, cal destacar que comença a haver-hi mecanismes de col·laboració directa entre les facultats de dret i la societat civil. En aquest àmbit, és del tot encomiable la feina que està fent el grup Dret al Dret a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona. Aquest projecte:

«compartit per persones de la Universitat, les organitzacions socials i les entitats públiques [...], es preocupa per millorar i fomentar els objectius següents:

1. Millorar i afavorir la defensa i l'exercici dels seus drets per part de les persones i els col·lectius menys afavorits.
2. Enfortir i millorar els serveis destinats als col·lectius amb més dificultats per accedir als recursos jurídicosocials necessaris per a la defensa dels seus drets.
3. Millorar el servei que es presta a les organitzacions que treballen amb aquesta mateixa finalitat.
4. Afavorir les relacions de col·laboració i treball conjunt entre la Facultat de Dret (UB) i les organitzacions públiques, socials i professionals.
5. Millorar la formació dels estudiants de l'ensenyament de dret de la Universitat de Barcelona».⁵

Aquest tipus d'iniciatives (i aquest exemple concret) permetrien a l'OPPDH participar directament, amb professors i estudiants, en la promoció dels drets humans i la pau. Fins i tot, en el si del grup Dret al Dret, en què s'han creat grups monogràfics, l'OPPDH podria promoure un grup que tractés temes relacionats més estretament amb les seves funcions i prioritats.

Per descomptat, un altre àmbit de participació prioritari de l'OPPDH en relació amb les universitats és la recerca (de fet, així ho indica el Projecte de Llei en l'article 3). L'OPPDH ha d'incloure, entre les seves primeres actuacions, l'establiment de llaços estrets amb grups de recerca ja existents i, si cal, la promoció de nous grups. En el primer cas, l'objectiu seria desenvolupar una feina

5. Projecte Dret al Dret, http://www.ub.edu/dret/serveis/dret_al_dret/, coordinador: Antonio Madrid.

conjunta (grup de recerca-OPPDH), amb repartiment de les tasques per fer, si escau. Així doncs, l'Oficina, segurament, atesa la seva posició de relació amb les institucions públiques (tot i que és un òrgan independent), podria aportar informacions empíriques i estadístiques actualitzades, mentre que els grups o instituts de recerca podrien dur a terme la tasca més científica, d'estudi de les qüestions plantejades. Seria molt important que l'OPPDH tingués una agenda d'actuació clara i pogués convertir-se en el referent en aquest tipus d'anàlisi. A més, l'OPPDH, fent ús de la posició institucional de què gaudirà, pot ser un element clau en la difusió i la transmissió dels resultats de les recerques teòriques i pràctiques que s'hagin portat a terme. L'OPPDH es pot convertir en una eina de comunicació entre universitats i societat civil de primer ordre en aquests temes.

Una altra tasca que podria efectuar l'OPPDH, si la seva capacitat econòmica li ho permet, seria concedir ajuts per a la recerca en temes concrets que l'Oficina estigui interessada a desenvolupar. En aquest sentit, l'Oficina ha de fer un paper molt important de foment de la cultura i la recerca en temes relacionats amb la pau i els drets humans i la garantia i el desenvolupament d'aquests drets.

4. RECOMANACIONS FINALS

En primer lloc, es recomana que l'Oficina centri el seu esforç especialment en la promoció i la difusió dels drets humans. Amb aquest objectiu, l'OPPDH hauria d'elaborar una guia relativa als drets humans senzilla i accessible per a tothom, és a dir, una guia que tingués com a objectiu prioritari mostrar a la ciutadania, d'una manera absolutament didàctica, quins són els seus drets i de quins instruments institucionals i judicials disposa per defensar-los i, si escau, demanar-ne la restitució. Amb relació a aquestes eines, l'Oficina hauria d'explicar les seves tasques envers la ciutadania (informació i promoció dels drets humans) i envers la resta de l'Administració de la Generalitat (informació, avaluació i assessorament).⁶

En el desenvolupament de l'activitat de promoció dels drets humans, és indispensable la col·laboració amb les entitats socials de defensa dels drets humans i, especialment, per la seva naturalesa aglutinadora, amb la Federació Catalana d'ONG pels Drets Humans. L'Oficina pot engegar iniciatives que tinguin el suport del Govern, i llavors aquestes iniciatives es poden traslladar a la societat a través de la Federació. La Federació hauria de ser utilitzada com a vehicle privilegiat de comunicació entre l'Oficina (la Generalitat) i les ONG de Catalunya que defensen els drets humans (entenent aquest concepte en un sentit ampli), de manera que les ONG consagrades també s'impliquin en la promoció dels drets econòmics, socials i culturals. En aquest sentit, s'ha destacat la possibilitat de dedicar festivitats catalanes a monogràfics sobre drets determinats.

D'altra banda, en la tasca de difusió dels drets humans, l'Oficina hauria de concentrar la seva activitat, prioritàriament, en un grup de drets determinats, ja que intentar abraçar tots els problemes de drets humans que es plantegen cada dia pot desbordar l'activitat de qualsevol responsable públic o privat. Tenint en compte l'actualitat legislativa i la necessitat de col·laboració entre administracions, fóra bo centrar-se en aquestes matèries: igualtat entre homes i dones, persones dependents i, a fi d'abordar una preocupació creixent entre la població, habitatge. En aquest sentit, l'Oficina hauria de fer un seguiment continu de la tramitació de la Llei de l'habitatge al Parlament de Catalunya i, un cop aprovada la Llei, donar-la a conèixer a la ciutadania, tot evitant malentesos i abusos. En definitiva, caldria prioritzar uns drets respecte dels altres i establir una

6. Com a exemple de continguts d'aquesta guia, es pot consultar la que ha elaborat la Comissió per a la Igualtat i els Drets Humans, que es pot trobar a: <http://www.cehr.org.uk/libdoc/viewreal.rhtml/359912/EasyReadGuidetotheCEHR.pdf?Red60urne=e3d627be560414024afd7b79329fd3bf>.

agenda per mitjà de plans biennals, triennals, o potser de legislatura, segons les necessitats dels diversos drets.

En segon lloc, i entrant en l'àmbit de mesures més concretes, l'Oficina hauria de participar activament en l'elaboració dels temaris dels funcionaris catalans i, molt especialment, en el temari per accedir al cos de Mossos d'Esquadra de la Generalitat. Els drets humans, la igualtat entre homes i dones i la diversitat com a valor protegible han de ser assumits perfectament pels cossos de seguretat catalans.

En tercer lloc, es recomana la creació d'un grup d'experts en matèria educativa i responsables públics dels diversos departaments de la Generalitat en el si de l'Oficina que s'encarregui de desenvolupar les assignatures relatives a l'educació per a la ciutadania (tot posant un èmfasi especial en la perspectiva de gènere) i de fer que s'inclogui una assignatura de religions i cultures en els programes escolars (en l'etapa formativa que es consideri més adient).

En quart lloc, l'Oficina ha de començar a treballar en l'establiment de llaços amb les universitats catalanes per a la creació de programes d'estudi conjunts i el desenvolupament de projectes de recerca sobre pau i drets humans. Aquesta temàtica s'ha de convertir en una veritable línia d'especialització no només acadèmica —que ja ho és— sinó també professional. Els juristes de Catalunya han de conèixer els drets humans i han de conèixer la seva tutela tant en l'àmbit intern com en l'internacional.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**